

3. Словник-довідник з української лінгводидактики. 2-ге вид., доп. і переробл. / за заг. ред. М. Пентиліук. Харків: Основа, 2016. 172 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Рад.школа, 1977. Т.5. 639 с.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / редкол.: В. М. Столетов та ін. Київ : Рад. школа, 1983. Т. 2. 359 с.
6. Янко Н. О. Психолінгвістичні чинники формування стилістичних умінь в учнів початкових класів. *Science Education a New Dimension*. Vol. 2. Budapest, 2013. Р. 71–74. URL : <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8895> (дата звернення: 25.05.2024).
7. Янко Н. О. Формування стилістичних умінь учнів 3-4 класів у процесі роботи над текстами різних типів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2011. 213 с.

ПАВЛОВА Тетяна,

*наукова співробітниця відділу початкової освіти
імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України*

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І СВІТОВІЙ ПРАКТИКАХ

Екологічна освіта – важливий складник сучасного навчального процесу і в світових освітніх традиціях розглядається як найбільш ефективний спосіб визначення та вирішення екологічних проблем у суспільстві, що покращує екологічну грамотність особистості, щоб стати впевненою та компетентною під час вирішення екологічних проблем. Уважається, що екологічна освіта не лише збільшує конкретні знання про екологічні питання, а й перетворює природоохоронне ставлення на поведінку людини (Uddin, M. R., Shimizu, K., & Widiyatmoko, A., 2020, p. 2).

Мету екологічної освіти дослідники визначають як допомогу школярам опанувати основні правила та навички поведінки у природі з урахуванням потреб

природних організмів та їхнього середовища; визначати основні зміни у своєму оточенні на основі спостереження за природою, характеристики різних типів середовищ; знати і вибирати конкретні заходи, спрямовані на захист та поліпшення середовища; економно використовувати природні ресурси, зменшуючи їх споживання (Piscová, V., Lehotayová, J., & Hreško, J., 2023, p. 651).

У численних дослідженнях доведено необхідність врахування життєвого досвіду дітей: сприйняття учнями навколишнього середовища впливає на розуміння екологічних проблем і визначає відповідну поведінку. Для того, щоб зрозуміти екологічні проблеми, учні повинні спочатку усвідомити, що таке навколишнє середовище, а також явища та процеси, які взаємодіють і формують його (Shepardson, D., Wee, B., Priddy, M., & Harbor, J., 2007, p. 327 – 348).

На думку Eliseo P. Marpa, екологічна освіта необхідна для того, щоб навчати учнів діяти на захист довкілля; розвивати поінформованого громадянина, який є екологічно свідомим і мотивованим до активної участі в управлінні та сталому використанні довкілля. Такий підхід зумовив пріоритетність інтеграції екологічної освіти у шкільну програму на всіх рівнях у ряді зарубіжних країн. Основна мета такого процесу полягала в тому, щоб дати можливість учням шкіл розвивати знання про навколишнє середовище та усвідомлення екологічних питань і проблем, щоб вони могли брати активну участь у пошуку та впровадженні рішень проблем, з якими вони стикаються в навколишньому середовищі (Marpa E., 2020, p.2).

На основі результатів аналізу зібраних даних, учені Sukma E., Ramadhan S., Indriyani V. визначили теми екологічного спрямування, які близькі до контексту учнів початкової школи і можуть бути інтегровані в навчальний процес. Серед них: управління відходами (93%), збереження морських і річкових ресурсів (68,8%), використання екологічно чистих товарів (86,7%), глобальне потепління (63,3%), збереження лісів (73,4%), захист тварин (82%), управління рослинними

відходами (58,6%), забруднення (75,8%) та енергозбереження (85,2%) (Sukma, E., Ramadhan, S., & Indriyani, V., 2020, p. 4).

Узагальнення даних зарубіжного досвіду дало можливість для вивчення в порівняльному ракурсі досвіду здійснення екологічної освіти в Україні.

Для з'ясування стану проблеми у сучасних умовах, позиції вчителів щодо нормативного і методичного забезпечення цього процесу нами було розроблено діагностувальну програму для вчителів початкової школи. Результати опитування продемонстрували, що в цілому рівень організації екологічної освіти молодших школярів в школах України оцінюється задовільно: 36 (63,8%) респондентів із 58 дали позитивну відповідь. Проте, на думку третини респондентів (22 респонденти (36,2%) – відповіли «Ні»), існують можливості для її вдосконалення через оновлення змісту навчальних предметів. Найчастіше вчителі вказували на необхідність доповнення практичного блоку програми способами сортування сміття; конкретизації заходів охорони довкілля рідного краю та практичної природоохоронної діяльності; включення у зміст екологічних проблем, їхніх причин і наслідків. Окремі респонденти вказали на необхідність розкриття питань особистого впливу людини на навколишнє середовище; формування екологічної поведінки в повсякденному житті; потребу в проведенні більшої кількості практичних занять екологічного спрямування (Pavlova, 2024, p. 48).

Аналіз теоретичних напрацювань і дані проведеного дослідження дають підстави для висновку, що саме шкільна екологічна освіта визнана одним із найдієвіших інструментів становлення екологічної свідомості особистості шляхом формування відповідних знань, умінь, навичок і цінностей у найбільш сензитивний період розвитку дітей. Водночас екологічна освіта потребує спрямування ресурсного забезпечення на формування практичних умінь еколого доцільної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Marpa, E. P. (2020). Navigating environmental education practices to promote environmental awareness and education. *International Journal on Studies in Education*, 2(1). <https://ijonse.net/index.php/ijonse/article/view/8/pdf>
2. Павлова, Т. (2024). Формування екологічної компетентності молодших школярів: діяльнісний підхід [Formation of ecological competence of junior schoolchildren: activity approach]. *Acta Paedagogica Volynienses*, (1), 42–51. <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.7>
3. Piscová, V., Lehotayová, J., & Hreško, J. (2023). Environmental education in the school system at elementary schools in Slovakia. *European Journal of Science and Mathematics Education*, 11(4), 650-671. <https://doi.org/10.30935/scimath/13377>
4. Shepardson, D., Wee, B., Priddy, M., & Harbor, J. (2007). Students' mental models of the environment. *Journal of Research in Science Teaching*, 44(2), 327–348. <https://doi.org/10.1002/tea.20161>
5. Uddin, M. R., Shimizu, K., & Widiyatmoko, A. (2020). Assessing secondary level students' critical thinking skills: Inspiring environmental education for achieving sustainable development goals. *Journal of Physics: Conference Series*, 1567(2), Article 022043. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1567/2/022043>